

Wybrane aspekty pracy z niepełnosprawnymi

pod redakcją Jerzego Rottermunda

**WYBRANE ASPEKTY
PRACY Z NIEPEŁNOSPRAWNYMI**

Tom 1 serii:

**PROBLEMY EDUKACJI,
REHABILITACJI I SOCJALIZACJI
OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH**

WYBRANE ASPEKTY PRACY Z NIEPEŁNOSPRAWNYMI

pod redakcją
Jerzego Rottermunda

Oficyna Wydawnicza „Impuls”
Kraków 2008

© Copyright by Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2006

Rada Naukowa Serii:

*Józef Binnebesel, Jacek Bleszyński, Teresa Borowska, Maria Chodkowska,
Władysław Dykcik, Petr Franiok, Mieczysław Gulda, Ladislav Horňák,
Aniela Korzon, Jadwiga Kuczyńska-Kwapisz, Jan Pańczyk,
Andrzej Radzewicz-Winnicki, Edward Saulicz, Adam Stankowski,
Wiesław Theiss, Janina Wyczęsany*

Rada Redakcyjna Serii:

Zenon Gajdzica, Anna Klinik, Jerzy Rottermund

Recenzent:

dr hab. Józef Binnebesel

Redakcja merytoryczna:

Jerzy Rottermund

Redakcja wydawnicza:

Magdalena Polek

Projekt okładki:

Joanna Brzeska-Klinik

Publikacja dofinansowana
przez Polskie Towarzystwo Stwardnienia Rozsianego

ISBN 978-83-7308-492-6

ISBN 978-83-7308-748-4

Oficyna Wydawnicza „Impuls”

30-619 Kraków, ul. Turniejowa 59/5

tel. (012) 422-41-80, fax (012) 422-59-47

www.impulsoficyna.com.pl, e-mail: impuls@impulsoficyna.com.pl

Wydanie II, Kraków 2008

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie (<i>Zenon Gajdzica</i>)	7
Preamble (<i>Zenon Gajdzica</i>)	9
Wstęp (<i>Jerzy Rottermund</i>)	11
Introduction (<i>Jerzy Rottermund</i>)	15
<i>Jadwiga Kuczyńska-Kwapisz, Marlena Kilian</i> Praca rehabilitacyjna osób niewidomych i słabowidzących w starszym wieku	19
<i>Jerzy Rottermund, Anna Klinik</i> Profilaktyka dolegliwości bólowych kręgosłupa w zawodzie pedagoga specjalnego	33
<i>Jana Swierkoszová</i> Droga Metody Dobrego Startu do Republiki Czeskiej	45
<i>Janusz Kubacki, Marta Motow, Irena Motow</i> Wybrane zagadnienia edukacji społecznej w działalności profesora Wiktora Degi	59
<i>Aniela Korzon</i> Turystyka osób niepełnosprawnych	69
<i>Sławomir Grzeszczyk</i> Sport i turystyka w rehabilitacji osób niepełnosprawnych...	81
<i>Jadwiga Mazur</i> Niepełnosprawność a bezpieczeństwo w przestrzeni publicznej miasta	89
<i>Krystyna Moczka</i> Rola obozów terapeutycznych w rehabilitacji i socjalizacji osób przewlekle chorych (na przykładzie pacjentów diabetologicznych)	103

<i>Maria Jolanta Stąpór</i>	
Teoretyczne i praktyczne przesłanki optymalizacji rozwoju zawodowego młodzieży przewlekle chorej	115
<i>Monika Konarska, Anna Zabiegaj</i>	
Warsztaty arte i muzykoterapeutyczne – działania konieczne na rzecz przygotowania zawodowego przyszłego pedagoga specjalnego	129
<i>Karol Bidziński</i>	
Hierarchia wartości młodzieży z niepełnosprawnością ruchową i jej pełnosprawnych rówieśników (lata 1995 i 2005)	137
<i>Ondřej Sekera</i>	
Różni wychowawcy – różne spojrzenia na pracę z dziećmi przebywającymi w zakładach opiekuńczo-wychowawczych	151
<i>Mirosław Michalik</i>	
Teoria prototypu w badaniach wiedzy semantycznej uczniów z porażeniem mózgowym	157
<i>Ewa Wysocka</i>	
Zraniona tożsamość ludzi niepełnosprawnych – źródła, konsekwencje i radzenie sobie z wewnętrznym piętnem i zewnętrznym napiętnowaniem	173

WPROWADZENIE

Edukacja, rehabilitacja i socjalizacja osób niepełnosprawnych są przedmiotem licznych dyskursów na gruncie medycyny, psychologii, socjologii, prawa, antropologii, pedagogiki i pedagogiki specjalnej. Intensywność samych dyskursów i bogactwo powstałych w ich rezultacie propozycji są także konsekwencją zmian kulturowych, społecznych i gospodarczych. W ich wyniku od lat obserwujemy wzmocnienie troski o osoby będące w gorszej sytuacji rozwojowej czy/i społecznej. Trudno jednak obecnie stan uznać za zadowalający. W wielu obszarach działalności na rzecz wskazanej grupy osób dostrzegamy niepokojące zmiany, zaniedbania czy zaniechania. Czasem są one konsekwencją zbyt wolnych reakcji legislacyjnych na intensywne przeobrażenia społeczne. Innym razem wynikają z braku lub niezgodności koncepcji koniecznych przemian. Zdarza się również, że dyskursy prowadzone na rzecz poprawy losu osób będących w gorszej sytuacji są zagłuszane – giną w gąszczu innych, głośniejszych wypowiedzianych kwestii społecznych.

Między innymi dlatego każda diagnoza sytuacji i potrzeb społecznych osób niepełnosprawnych jest ważną inicjatywą. Nie bez znaczenia są także próby poszukiwania lepszych, bardziej korzystnych rozwiązań w kontekście porównawczym. W tym obszarze warto korzystać nie tylko z rozwiązań przyjętych w krajach o odległych standardach ekonomicznych i kulturowych, w których tradycyjnie poszukujemy punktów odniesienia, ale także podjąć próbę dokładniejszego wglądu w opracowane koncepcje i ukonstytuowane na ich podstawie rozwiązania praktyczne w krajach sąsiadujących z Polską.

Jednym z ważnych celów zapoczątkowanej tym tomem serii „Problemy Edukacji, Rehabilitacji i Socjalizacji Osób Niepełnosprawnych” jest zapoznanie polskiego czytelnika z badaniami nad sytuacją osób niepełnosprawnych w Republice Czeskiej i Słowacji. Bliskie sąsiedz-

two, zbliżona sytuacja ekonomiczna oraz pokrewieństwo kulturowe tych państw zmniejszają ryzyko błędów ekwiwalencji, popełnianych w wąskokontekstowych diagnozach komparatystycznych. Nie ulega także wątpliwości, że pod wieloma względami porównywanie to może być dla nas niezwykle pouczające.

W powołanej serii, prócz opracowań koncepcyjnych, pragniemy przedstawiać także prace całkowicie empiryczne, pokazujące rezultaty aktualnych badań nad sytuacją edukacyjną i społeczną osób niepełnosprawnych. Tego typu opracowania są szczególnie ważne w kontekście sprzecznych dyskursów politycznych i opartych na nich niespójnych oczekiwań społecznych wobec planowania dalszych przeobrażeń w zakresie edukacji, rehabilitacji i wsparcia społecznego omawianej grupy ludzi. Efektem tego zamierzenia są artykuły o bardzo zróżnicowanym poziomie ogólności, pokazujące rozpatrywane zagadnienia w szerokiej perspektywie teoretycznej lub koncentrujące się na wycinkowej prezentacji istotnych problemów, poprzedzonej eksploracją tego obszaru przez autora.

Innym, znaczącym celem wspomnianej serii jest przedstawianie zróżnicowanych dyskursów toczonych w obszarze rozmaitych dyscyplin naukowych, często odmiennie postrzegających sytuację i potrzeby osób niepełnosprawnych. Mamy nadzieję, że wielowątkowość i wielopłaszczyznowość dyskursu pozwoli na wypracowanie zintegrowanych koncepcji adekwatnych do rzeczywistości i użytecznych w praktyce. Dlatego grono autorów publikowanych w serii opracowań tworzą przedstawiciele nie tylko pedagogiki specjalnej, ale także psychologii, medycyny, fizjoterapii, socjologii, filozofii, prawa, antropologii.

Korzystając z okazji, w imieniu redaktorów serii pragnę podziękować wszystkim Autorom. Szczególne podziękowania kieruję w stronę członków Rady Naukowej. To dzięki ich życzliwości i merytorycznym sugestiom poszczególne tomy przyjmują ostateczną postać.

*W imieniu Rady Redakcyjnej
Zenon Gajdzica*

PREAMBLE

Education, rehabilitation, socialization of the handicapped is a subject of frequent discussions in the scope of medicine, psychology, sociology, law, anthropology, pedagogics and special pedagogics. Intensity of these discussions as well as richness of the arisen propositions is also a consequence of current cultural, social and economic changes. We can observe for years their result which is strengthening of care for people being in worse development or/and social situation. However, it is difficult to admit current state to be satisfactory. In many fields of activity for the mentioned group of people we can perceive alarming changes, neglects or desistance. Sometimes they are a consequence of too slow legislative reactions for intensive social transformations. Another time they result from lack of or discordant conceptions of necessary changes. There are also situations, when discussions hold for people being in worse conditions are being drowned – they get lost among other, louder expressed social matters.

That is why each diagnosis of a social situation and needs of the handicapped is an important initiative. Also trials to search for better, more efficient solutions by comparisons are of importance. In this subject it is worth taking advantage not only of solutions present in countries with very different economic and cultural standards, in which by tradition we search for datum, but also to undertake a trial of a more detailed inquiry into prepared conceptions and into based on them practical solutions in neighbour countries to Poland.

One of important goals of the series began with this volume and titled „Problems of Education, Rehabilitation and Socialization of the Handicapped” is to acquaint polish reader with researches on the situation of the handicapped in Czech Republic and in Slovakia. Close neighbourhood, similar economic situation as well as cultural relationship of these countries minimize a risk of equivalency errors, made

in narrow context comparative diagnosis. There is no doubt that in many fields this comparison may be very instructive for us.

In mentioned series, despite of conceptional essays, we would like to present entirely empirical works, that show results of current researches on the educational and social situation of the handicapped. These kinds of descriptions are especially important towards contradictory political discussions as well as based on them incoherent social expectations for further changes in education, rehabilitation and social support of the subject group of people. As a result of this intension, there are articles of a very different generality level, presenting issues analyzed in a wide theoretical perspective or concentrating on a specific presentation of important problems precluded by author's exploration of the subject.

Another important goal we wish to reach with the mentioned series is to present different discussions taking place within several science disciplines, which often perceive differently the situation and needs of the handicapped. We hope that multitude of plots and planes of the discussions will allow to find integrated concepts more adequate to reality and useful in practice. Therefore the authors published in this series are recruited not only within special pedagogics scope, but also psychology, medicine, physiotherapy, sociology, philosophy, law, anthropology.

At this opportunity, in behalf of the series' editors I would like to thank all the authors. Special thanks for Educational Council members. It is through their kindness and essential suggestions particular volumes assumed final form.

*In behalf of Editorial Council
Zenon Gajdzica*

WSTĘP

Człowiek od początku swojego istnienia jest istotą społeczną, żyje w grupie, uczy się, a następnie odgrywa powierzone mu role w rodzinie i środowisku społecznym. Te określone funkcje pełni zgodnie z wiekiem, płcią, zdobytą wiedzą i doświadczeniem, osiągniętą pozycją społeczną, ale również odpowiednio do posiadanych predyspozycji intelektualnych i możliwości ruchowych. Do życia i zaspokojenia potrzeb każdej osoby niezbędni są inni ludzie, nie tylko z najbliższego otoczenia, dla których dana osoba stanowi wartość i którym jest potrzebna. Każdy człowiek, rodząc się, otrzymuje określony kod genetyczny, który pozwala na zróżnicowany wybór drogi życiowej. To wpływ środowiska przyczynia się do włączania lub wyłączenia aktywności poszczególnych genów. Wyniki prowadzonych badań jednoznacznie wskazują, że dziedziczność i środowisko współdziałają i są od siebie uzależnione, a efektem wzajemnego oddziaływania jest skuteczność ludzkiej aktywności. Rozwój dziecka to nieustanne dostarczanie coraz to nowych bodźców i wrażeń, by wywołać reakcję organizmu na impulsy zewnętrzne i wewnętrzne.

Gdy wszystkie układy i narządy są nieuszkodzone, funkcjonują prawidłowo i współpracują, mówimy o zdrowym człowieku, jednostce pełnosprawnej. Oznacza to, że czynność jednego narządu zależy od innych i każdy, nawet najmniejszy narząd wywiera wpływ na pracę pozostałych. Nie wszystkim ludziom jest jednak dane funkcjonować w takim komforcie. Choroby, uszkodzenia, urazy powodują, że poszczególne narządy nie są w stanie przywrócić wewnętrznej równowagi organizmu. Zaburzenia te mają swoje podłoże na poziomie układu anatomiczno-fizjologicznego, endokrynologicznego i w ośrodkowym układzie nerwowym. Wystąpienie zakłóceń w pracy organizmu uruchamia mechanizmy obronne, które mobilizują poszczególne układy do procesów regulacyjno-obronnych. Nie zawsze organizm